

Original Research / Orijinal Araştırma

A Review of Theses Investigating The Level of Knowledge of Family Physicians Aile Hekimlerinin Bilgi Düzeylerini Ölçen Uzmanlık Tezlerinin İncelenmesi

Fatih UĞUR¹, Basri Furkan DAĞCIOĞLU¹

Abstract

Objective: Although family medicine is a clinical specialty, surveys of family physicians' knowledge, attitudes, and behaviors are more common in family medicine theses than in theses in other specialties. It is interesting to note that even in other specialties, theses on the level of knowledge of family physicians are sometimes conducted. This study was planned to make a content analysis of the theses that are related to the knowledge, awareness level, attitudes, and behaviors of family physicians on any subject, among the specialty theses conducted in the departments of family medicine and other clinics.

Materials and Methods: The theses were accessed by filtering the words "family physician", "knowledge", "awareness", "attitude", "behavior", and "approach" in the database of the National Thesis Center of the Presidency of the Council of Higher Education and the National Library Archive. In addition to the content of the theses, the subjects such as the branch physicians, the branches of the advisor faculty members, the years of writing, and the relevance of the researched subjects to the core curriculum of family medicine were examined. SPSS 24.0 was used for statistical analysis of the data.

Results: A total of 195 theses written until 2022 measuring the knowledge or attitudes of family physicians on any subject were reached. The participants' knowledge level was found to be insufficient in 52.6% of the theses, partially sufficient in 18.0%, and sufficient in 29.4%. It was observed that 9.8% of the topics investigated in the theses were unrelated to the core curriculum of family medicine. In recent years, there has been an increasing trend in such theses. On the other hand, only 21 theses investigated physicians' knowledge level in branches other than family medicine. In addition, it was seen that 20 of the theses we examined were specialty theses written in other branches.

Conclusions: The number of theses investigating family physicians' knowledge level is incomparably higher than that of other specialties and has increased significantly in recent years. In most of the theses we studied, although not explicitly stated, there is an irrational assumption that family physicians, as primary care-oriented physicians, should have in-depth knowledge on every subject. Furthermore, when measuring the professional competence of family physicians, the question of how much knowledge these physicians should have is usually not adequately answered and no comparison is made with the level of knowledge of other specialists. This situation runs the risk of creating a prejudice against family physicians.

Keywords: Family medicine, knowledge, behavior, awareness, thesis, attitude, approach.

Özet

Giriş: Aile hekimliği klinik bir branş olmasına rağmen, aile hekimliği uzmanlık tezlerinde aile hekimleri üzerinde yapılan bilgi, tutum ve davranış araştıran anketlere diğer branşlarda hazırlanan uzmanlık tezlerine kıyasla daha sık rastlandığı görülmektedir. Hatta bazen diğer uzmanlık dallarında dahi aile hekimlerinin bilgi düzeyi üzerine tez yazılmış olması ilgi çekicidir. Bu çalışmada aile hekimliği anabilim dalları ve diğer kliniklerde yapılan uzmanlık tezlerinden, konusu aile hekimlerinin herhangi bir konudaki bilgi, farkındalık düzeyi, tutum ve davranışları ile ilgili olan tezlerin içerik analizinin yapılması planlanmıştır.

Yöntem: Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanındaki ve Milli Kütüphane arşivindeki 'aile hekimi', 'bilgi' 'farkındalık', 'tutum', 'davranış', 'yaklaşım' kelimeleriyle filtreleme yaparak ulaşılan tezler incelendi. Ulaşılan tezlerin içerikleri yanı sıra, hangi branş hekimlerince yapıldığı, danışman öğretim üyelerinin branşları, yazılma yılları, araştırılan konuların aile hekimliği çekirdek müfredatı ile ilgisi gibi konular incelendi. Verilerin istatistiksel analizinde SPSS 24.0 programı kullanıldı.

Bulgular: Aile hekimlerinin herhangi bir konudaki bilgi veya tutumlarını ölçen 2022 yılına kadar yazılmış toplam 195 teze ulaşıldı. Katılımcıların bilgi düzeyi, incelenen tezlerin %52,6'sında yetersiz, %18,0'inde kısmen yeterli, %29,4'ünde yeterli bulunmuştu. Tezlerde araştırılan konuların %9,8'inin aile hekimliği çekirdek müfredatıyla ilişkisiz olduğu görüldü. Son yıllarda bu tarz tezlerde artış trendi olduğu görüldü. Öte yandan, aile hekimliği haricindeki branş hekimlerinin bilgi düzeyini araştıran sadece 21 tez olduğu görüldü. Ayrıca incelediğimiz tezlerin yirmisinin diğer branşlarda yazılmış uzmanlık tezleri olduğu görüldü.

Sonuç: Aile hekimlerinin bilgi düzeyini araştıran tez çalışmalarının diğer branşlarla kıyaslanmayacak şekilde fazla olduğu ve son yıllarda belirgin artış gösterdiği görülmektedir. Araştırdığımız tez çalışmalarının çoğunda, açıkça belirtilmemekle birlikte, birinci basamak yönelimli hekimler olan aile hekimlerinin her konuda derinlemesine bilgi sahibi olmaları gerektiği gibi akılcı olmayan bir ön kabul bulunmaktadır. Ayrıca, aile hekimlerinin mesleki yeterliliklerinin ölçülmesinde, bu hekimlerin ne kadar bilgi sahibi olmaları gerektiği sorusu genellikle yeterince yanıtlanmamış ve diğer branş hekimlerinin bilgi düzeyi ile karşılaştırma yapılmamıştır. Bu durum, aile hekimleri aleyhine bir ön yargı oluşturma riskini taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aile hekimliği, bilgi, davranış, farkındalık, tez, tutum, yaklaşım.

Geliş tarihi / Received: 06.09.2023 Kabul tarihi / Accepted: 28.01.2024

¹ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı

Address for Correspondence / Yazışma Adresi: Basri Furkan DAĞCIOĞLU, Üniversiteler Mah. İhsan Doğramacı Bulvarı Ankara Şehir Hastanesi Yanı

BİLKENT/ ANKARA. E-posta: bfurkan@gmail.com Tel: +90 5057776063

Uğur F. Dağcıoğlu BF. A Review of Theses Investigating The Level of Knowledge of Family Physicians. TJFMPC, 2024; 18 (1) :101-108

DOI: 10.21763/tjfm.1356340

Giriş

Aile hekimliği, yaş, cinsiyet ve hastalık ayrımı yapmaksızın birey ve ailelere yönelik koruyucu hekimlik hizmeti sunan, birinci basamak sağlık hizmetini temsil eden ve hastalığın fiziksel, ruhsal ve sosyal faktörlerini dikkate alan bir akademik disiplindir.^{1,2} Aile hekimliği uzmanlık eğitimi, nitelikli ve kanıta dayalı sağlık hizmeti sunmak için gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırmayı hedefleyen bir süreçtir. Ülkemizde aile hekimliği uzmanlık eğitimi süresi 3 yıldır ve her aile hekimliği asistanının bilimsel yöntemlerle, kanıta dayalı tıp uygulamalarıyla ilgili eğitim almış olması ve araştırma sürecine katılmış olması gerektiği belirtilmiştir.¹ Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği gereği ülkemizde uzmanlık eğitimi bitirme sınavı öncesi her asistanın tez hazırlaması zorunludur.³

Yaptığımız ön araştırmaya göre, aslen klinik bir branş olmasına rağmen, aile hekimliği uzmanlık tezlerinde aile hekimleri üzerinde yapılan bilgi, tutum ve davranış araştıran anketlerin sıklıkla kullanıldığı ve bu duruma diğer tıpta uzmanlık dallarında yapılan tezlere kıyasla daha sık rastlandığı görülmüştür. Hatta zaman zaman diğer uzmanlık dallarının dahi aile hekimlerinin bilgi düzeylerini araştıran tez çalışmaları yapmaları ilgi çekicidir.

Buradan hareketle, konuyu daha detaylı bir şekilde aydınlatabilmek için bu çalışmamızda Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi ve Milli Kütüphane veri tabanındaki aile hekimliği anabilim dalları ve diğer kliniklerde yapılan uzmanlık tezlerinden konusu aile hekimlerinin herhangi bir konudaki bilgi, farkındalık düzeyi, tutum ve davranışlarının incelemesini içeren tezlerin içerik analizini yaptık.

Gereç Ve Yöntem

Çalışmamız, retrospektif ve tanımlayıcı bir yöntem kullanılarak yürütüldü. Araştırma kapsamında, Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi ve Milli Kütüphane veri tabanında kayıtlı olan, genel erişime açık aile hekimliği ve diğer branş tıpta uzmanlık öğrencileri tarafından yazılmış tüm tezler incelendi. Bunlardan, uzman ve pratisyen aile hekimleri ile aile hekimliği uzmanlık öğrencilerinin herhangi bir konuda bilgi düzeyleri, farkındalık seviyeleri, tutumları ve davranışlarını araştıran tezler çalışmamıza dahil edildi. Tez başlıklarında belirtilmemiş olsa bile, çalışmaların sonuçları incelenerek, aile hekimlerinin bilgi düzeyi ile ilgili veriler içeren tezler de çalışma kapsamına alındı. Ayrıca, diğer branşlardaki hekimlerin bilgi düzeylerini değerlendiren tezlerle karşılaştırma yapabilmek amacıyla bu tür tezlerin de bir listesi çıkarıldı.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması aşamasında, çalışmamız için ilgili tezlerin belirlenmesi amacıyla Ulusal Tez Merkezinin web sitesi kullanıldı. Ulusal Tez Merkezi ana sayfasından “Gelişmiş Tarama” sekmesinde Aranacak Alan: Tez adı, Arama Tipi: İçinde geçsin, Yıl: (ikinci kutucuğa) 2022, Tez türü: Tıpta uzmanlık, İzin durumu: İzinli seçenekleri seçilip Aranacak Kelime(ler): (ilk kutucuğa) ‘aile hekim’, (ikinci kutucuğa) “ve” seçeneği ile birlikte ‘bilgi’, ‘farkındalık’, ‘tutum’, ‘davranış’, ‘yaklaşım’ anahtar kelimeleri ayrı ayrı yazılarak taratıldı ve bulunan tezler araştırmamıza dahil edildi. Ayrıca, Milli Kütüphane envanterinde yer alan aile hekimliği uzmanlık tezleri de benzer yöntemle incelendi ve konuyla ilgili tezler çalışmamıza dahil edildi. Tüm bu tezlerin başlıkları ve içerikleri incelenerek, aile hekimlerinin bilgi düzeyini ölçen tezler için aşağıdaki değerlendirme çizelgesi oluşturuldu:

- Tez no
- Tez yılı
- Tez adı
- Tez konusu
- Çalışmanın yapıldığı eğitim kurumu
- Yazarın branşı
- Danışmanın branşı
- Gönüllü sayısı
- Gönüllü grubu
- Araştırma sonucu
- Aile Hekiminin bilgi düzeyi
- Araştırmanın aile hekimliği eğitim müfredatıyla ilişkisi

Dışlama Kriterleri

Araştırmamıza tıpta uzmanlık tezi dışında olup aile hekimlerinin bilgi düzeyini ölçen tezler ile, tıpta uzmanlık tezi olup tüm hekimlerin veya sağlık çalışanlarının bilgi düzeyini ölçen tezler dahil edilmedi. Ayrıca konusu aile hekimlerinin herhangi bir konudaki görüşlerini inceleyen tezler de inceleme kapsamına alınmadı.

İstatistiksel Analizler

Verilerin istatistiksel analizinde SPSS 24.0 programı kullanıldı. Tanımlayıcı istatistikler nitel veriler için sayı ve yüzde ile, nicel veriler için ortalama ve standart sapma, ortanca (minimum; maksimum) ile verildi. Değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu histogram ve Shapiro-Wilk testi ile incelendi. Bağımlı değişkenlerin analizinde nitel veriler için Pearson Ki-kare testi, nicel veriler için Student T-Testi kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edildi.

Etik Onay

Çalışmamız için Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Etik Kurulu'nun 09.06.2022 tarih ve 10 sayılı etik onay belgesi alınmıştır.

Bulgular

Araştırmaya belirlenen kriterleri sağlayan toplam 195 uzmanlık tez çalışması dahil edildi. Tezlerin 193'ü YÖK'ün tez tarama sisteminden, 2 tanesi ise Milli Kütüphane arşivinden alındı.

Tez yazarlarının 96'sı (%49,2) tıp fakültesinde, 99'u (%50,8) ise eğitim ve araştırma hastanesinde uzmanlık eğitimi almıştı.

İncelenen tezlerin yıllara göre dağılımı ve o yıl yayınlanan toplam aile hekimliği tezleri içindeki oranı Tablo 1'de verilmiştir. Buna göre, aile hekimlerinin bilgi düzeylerini araştıran tezlerin oransal olarak en yüksek düzeye %13,7 ile 2015 yılında ulaştığı, en düşük düzeyin %7 ile 2017 yılında izlendiği, 2020 ve 2021 yıllarında ise yükseliş trendinde olduğu görüldü.

Tablo 1. 2015-2022 yılları arasında aile hekimlerinin bilgi düzeyini araştıran aile hekimliği tezlerinin o yılki toplam aile hekimliği uzmanlık tez sayılarına oranları

Yıllar	Bilgi düzeyi ölçen tez sayısı	Toplam aile hekimliği tez sayısı	%*
2015	6	44	13,6
2016	10	79	12,7
2017	7	100	7,0
2018	9	116	7,8
2019	14	186	7,5
2020	24	210	11,4
2021	48	363	13,2
2022	51	617	8,2

*Satır yüzdesi

İncelenen tezlerin 89'u (%45,6) aile hekimliği asistanlarına, 61'ü (%31,3) aile sağlığı merkezinde (ASM) çalışan aile hekimlerine, 45'i (%23,1) ise tüm aile hekimlerine (asistanlar ve ASM'de çalışanlar) uygulanmıştı. Çalışmalara alınan katılımcı sayısı medyan değeri 224 (min:30, maks:952) olarak bulundu. Çalışmaların 13'ü (%6,7) 100 katılımcıdan az, 175'i (%89,7) 100-499 katılımcı ve 7'si (%3,6) 500 ve üzeri katılımcı üzerinde yapılmıştı.

İncelenen uzmanlık tezlerinin konu dağılımı Tablo 2'de görülmektedir. Aile hekimlerinin bilgi düzeylerinin araştırıldığı tezlerden 19'unda (%9,7) araştırılan konunun aile hekimliği çekirdek müfredatı kapsamında olmadığı görüldü. Özellikle 2020 yılı ve sonrasında araştırmamız kapsamına giren tezlerin hem sayıca hem oran olarak belirgin artış göstermesi sebebiyle 2020 yılı kestirim noktası kabul edilerek ikili gruplama yapıldı. Buna göre, 2020 yılı ve sonrasında yapılan tezlerin aile hekimliği çekirdek müfredatında bulunmayan konularda anlamlı olarak daha fazla bilgi düzeyi araştırması yaptığı görüldü (Tablo 3).

Tablo 2. İncelenen tezlerin konulara göre dağılımı

Konular (n=195)	Sayı	%*
Birinci basamak sağlık hizmetleri	89	45,7
Geriatrı ve palyatif bakım	11	5,7
İstismar ve şiddet	10	5,1
Psikiyatrik hastalıklar	10	5,1
Tıp pratiğine dair	9	4,6
İlaç kullanımıyla ilgili konular	8	4,1
Enfeksiyöz hastalıklar	7	3,6
Lokomotor sistem hastalıkları	7	3,6
Sinir sistemi hastalıkları	6	3,1
Cilt hastalıkları	5	2,6
Geleneksel ve tamamlayıcı tıpla ilgili uygulamalar	4	2,2
Solunum sistemi hastalıkları	4	2,2
Kardiyovasküler hastalıklar	3	1,5
Sağlık yönetimi	3	1,5
Üriner sistem hastalıkları	2	1,0
Seyahat tıbbı	2	1,0
Meslek hastalıkları	2	1,0
Adli olgulara yaklaşım	2	1,0
Kimyasal Biyolojik Radyolojik Nükleer Tehditler	2	1,0
Diğer	9	4,6

*Sütun yüzdesi

Tablo 3. Araştırmanın aile hekimliği çekirdek eğitim müfredatıyla ilişkili olma durumu ile çeşitli faktörlerin ilişkisi

		Araştırmanın aile hekimliği çekirdek eğitim müfredatıyla ilişkisi		* p
		İlişkili n (%)	İlişkisiz n (%)	
Yazarın eğitim aldığı kurum (n=195)	Tıp fakültesi	94 (91,3)	9 (8,7)	0,599
	Eğitim araştırma hastanesi	82 (89,0)	10 (11,0)	
Yazarın branşı (n=195)	Aile hekimliği	158 (90,2)	17 (9,8)	0,974
	Diğer branşlar	18 (90,0)	2 (10,0)	
Anket yapılan gönüllü grubu (n=195)	Tüm aile hekimleri	39 (86,4)	6 (13,6)	0,274
	ASM'de çalışan aile hekimleri	58 (95,1)	3 (4,9)	
	Aile hekimliği asistanları	79 (88,8)	10 (11,2)	
Araştırma yılı (n=195)	2020 ve sonrası	113 (86,9)	17 (13,1)	0,028
	2019 ve öncesi	63 (96,9)	2 (3,1)	

Çalışmaların %25,1'i Ankara'da, %18,5'i Türkiye genelinde, %16,9'u İstanbul'da, %10,3'ü İzmir'de, %29,2'si diğer illerde çalışan gönüllüler üzerinde yapılmıştı.

Aile hekimlerinin bilgi düzeylerini araştıran tezlerden 20'sinin aile hekimliği haricindeki branşlarda hazırlanan tıpta uzmanlık tezleri olduğu görüldü (Tablo 4).

Tablo 4. İncelenen tezlerin yazarları ve danışmanlarının branşlarının dağılımı

Yazarın branşı (n=195)	Sayı	%*
Aile hekimliği	175	89,7
Diğer branşlar	20	10,3
Danışmanın branşı (n=195)		
Yalnızca aile hekimliği	150	76,9
Aile hekimliği ve diğer branşlar	11	5,6
Yalnızca diğer branşlar	34	17,4

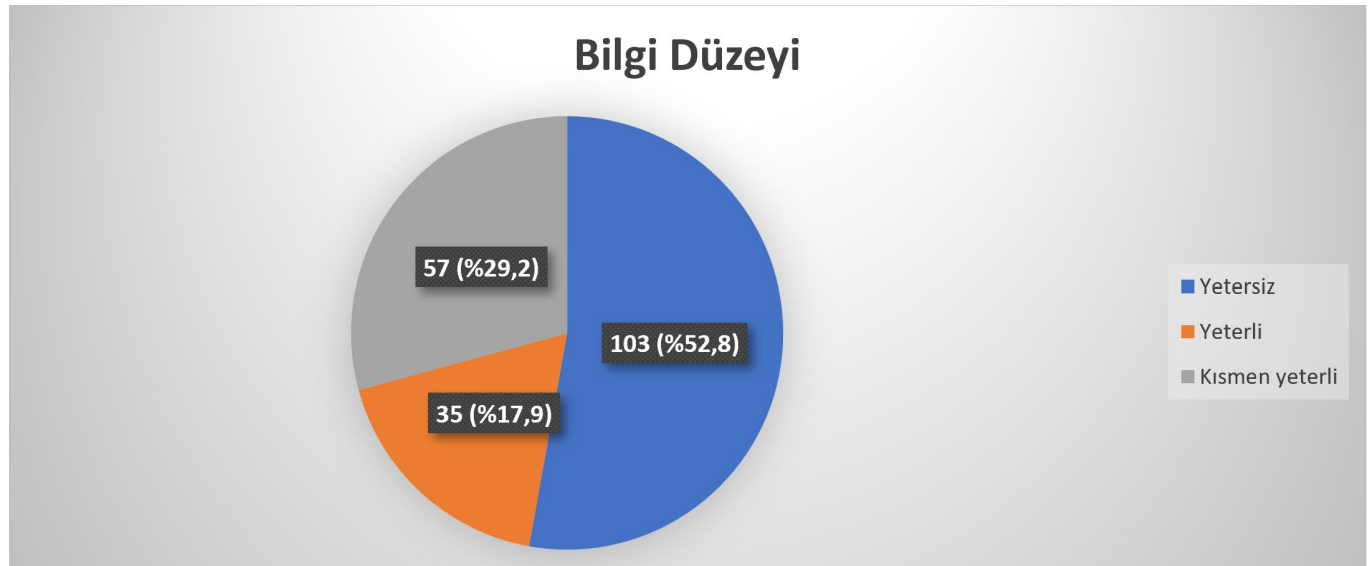
*Sütun yüzdesi

Sayısal bir karşılaştırma yapmak amacıyla incelendiğinde, aile hekimleri haricindeki doktorlarının bilgi düzeylerini araştıran tıpta uzmanlık tezlerinin sayısı 21 olarak saptandı (Tablo 5). Bunlar arasında bilgi düzeyi en sık araştırılan branş olarak pediatri (n=12), takiben de acil tıp (n=7) branşlarındaki hekimler olduğu görüldü. Aile hekimlerinin bilgi düzeylerini araştıran tezlerin %52,8’inde bilgi düzeylerinin “yetersiz” olarak, %29,2’inde ise kısmen yeterli olarak raporlandığı görüldü (Şekil 1).

Tablo 5. Aile hekimliği haricindeki branş hekimlerinin bilgi düzeyini araştıran tıpta uzmanlık tezlerin dağılımı

Bilgi düzeyi ölçülen branş	Tez Sayısı (n=21)*
Pediatri	12
Acil tıp	7
Anestezi	2
Kadın doğum	1
112 hekimleri	1
İntörn hekimler	1

* Bazı tezlerde iki farklı hekim grubu katılımcı olduğu için ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Şekil 1. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların bilgi düzeylerinin dağılımı (n=195)

Tartışma

Aile hekimlerinin bilgi ve tutumlarını araştıran tezleri incelediğimiz çalışmamızda bazı ilginç sonuçlara ulaşılmıştır. En dikkat çekici sonuçlardan biri aile hekimlerinin bilgi, farkındalık düzeyi, tutum ve davranışlarını araştıran 195 teze ulaşılmış iken, aile hekimleri haricindeki diğer tüm branş hekimlerinin bilgi düzeyini araştıran sadece 21 tez olmasıdır.⁴ Tıp branşlarının büyük çoğunluğunda branş mensuplarının alanlarıyla ilgili bilgi düzeylerinin incelendiği herhangi bir tez çalışması olmadığı halde, aile hekimlerinin bilgi düzeylerinin bu kadar çok tezde araştırılmış olması oldukça düşündürücüdür. Ayrıca incelediğimiz tezlerin 20’sinin diğer branşlarda yazılmış uzmanlık tezleri olması, diğer branşların dahi aile hekimlerinin bilgi düzeyini araştırma isteğini göstermesi açısından dikkat çekicidir.^{5,6} Nitekim, Elkıran’ın anne sütüyle ilgili 2021 yılına kadar yazılan aile hekimliği uzmanlık tezlerini incelediği çalışmada 85 teze, Kılıç’ın hipertansiyonla ilgili yazılmış aile hekimliği uzmanlık tezlerini incelediği çalışmada 15.08.2022 tarihine kadar 80 teze ulaşılmıştır.^{7,8} Bu tablo aile hekimlerinin bilgi düzeyini araştıran tezlerin, anne sütü ve hipertansiyon gibi birinci basamakla yakından ilişkili konulardaki tezlerden dahi katbekat fazla yapıldığını göstermektedir.

Aile hekimliği anabilim dallarının ve aile hekimliği asistanlarının sayısı 2015’ten 2022 yılına uzanan süreçte hızla artmıştır.⁹ Ancak 2020 ve 2021 yıllarında bilgi düzeyi araştıran tezlerin oransal olarak da artmış olması dikkat çekicidir (Tablo 1). Özellikle son üç yılda aile hekimlerinin bilgi düzeyini araştıran tezlerin sayısında artış olduğu görülmektedir. 2015 ve öncesi sadece 16 tez çalışmasında aile hekimlerinin bilgi düzeyinin ölçüldüğü görülmüştür. Ancak yazılan tezlerin o yılki toplam aile hekimliği uzmanlık tezlerine oranına bakıldığında, önce 2015 ve 2016 yıllarında, sonrasında da 2020 ve 2021 yıllarında bilgi düzeyi araştıran tezlerin oransal olarak da belirgin artış gösterdiği görülmektedir. Bu durumun gerçek sebebini ortaya koymak araştırmamızın metodolojisi açısından

mümkün olmasa da, olası sebepler arasında, aile hekimliği asistan kontenjanlarındaki artış dolayısıyla kliniklerin orijinal tez konusu bulmakta zorlanmış olabileceği, asistanların arkadaşlarından duyarak veya önceki tezleri inceleyerek bu tarz tezlere yönelmiş olabilecekleri, çeşitli gerekçeler nedeniyle (Ör. aile hekimliği polikliniklerinin yetersizliği, 2019 yılı sonrası COVID-19 pandemisinin getirdiği zorluklar, vs.) hasta verisi toplayarak klinik konularda araştırma yapmakta zorlanan asistanların, meslektaşlarını ulaşılması kolay ve üzerlerinde çalışma yapılabilecek bir popülasyon olarak görmüş olabilecekleri de tahmin edilmektedir.

Araştırdığımız konu kapsamına giren ve Ulusal Tez Merkezi veri tabanında ulaştığımız en eski çalışma, 2008 yılında halk sağlığı branşında uzmanlık tezi olan Aker'in Samsun'da aile hekimlerinin şizofreni hastalarına karşı tutumunu incelediği çalışma olup 327 aile hekimi üzerinde uygulanmıştır.¹⁰ Çalışmada "Aile hekimlerinin şizofreni etiyojisi ve tedavisi konusunda görüşlerinin bilimsel temelli olduğu ancak aile hekimlerinin şizofreni hastalarını takip ve tedavi etmek konusunda istekli olmadığı" sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışma, yazarının ve danışmanının halk sağlığı branşından olması yanı sıra, şizofreni takip ve tedavisinin esasen psikiyatri branşını ilgilendirmesine rağmen aile hekimlerinin bilgi düzeyi ve yaklaşımının araştırılması bakımından ilginçtir. Psikozlar konusunda aile hekimliği çekirdek eğitim müfredatına göre beklenen yetkinlik düzeyi, tanı koyup sevk edebilmek ve gerektiğinde acil müdahaleyi yapabilmektir.¹

Çalışmamızda, aile hekimliği dışında üroloji, acil tıp, adli tıp, dahiliye, halk sağlığı, psikiyatri, pediatri, nöroloji branş hekimlerinin de aile hekimlerinin bilgi düzeyini araştıran tezleri kaleme aldığı görülmektedir. Diğer branşların aile hekimlerinin bilgi düzeyini ölçme yönünde yaptığı çalışmalara baktığımızda çoğunun aile hekimliği çekirdek eğitim müfredatında yeri olan konular olduğu ancak çoğunluğunda aile hekimlerinin bilgi düzeyinin yetersiz bulunduğu, araştırılan konuda aile hekimlerinin eğitim ihtiyacının olduğunun belirtildiği görülmektedir. Kendi branş hekimleri üzerinde yapılan bilgi düzeyi ölçen çalışmalarda bile aile hekimlerinin çalışmaya dahil edilmesi çarpıcı bir durumdur.

Bahar'ın 2015 yılında, "Birinci basamak aile hekimleri arasında ürolojik sorunlara yaklaşımların ve eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi" adlı üroloji alanında hazırlanmış olan tez çalışmasına aile hekimleri ve TSM hekimlerinden oluşan 170 hekimin dahil edildiği görülmektedir.¹¹ Çalışmada "Aile hekimlerinin üroloji bölümü ve hastalıkları ile ilgili bilgilendirilmesi gerekmekte olup, hekimlere verilecek eğitimlerle hastalarına bu konuda danışmanlık yapabilecek bilgi düzeyine gelmeleri sağlanabilir." sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın içeriğine bakıldığında ele alınan konuların müfredata göre aile hekimlerinin farklı düzeylerde yetkinliğe sahip olması gereken konular olduğu görülmüştür. Ayrıca çalışmaya katılan aile hekimlerinin pratisyen ya da uzman olma durumu belirtilmediği gibi, çoğunlukla klinik olarak hasta değerlendirmesi yapmayan TSM hekimlerinin de çalışmaya dahil edilmesi de dikkate alındığında, araştırmada metodolojik açıdan kısıtlılıklar olduğu görülmektedir. Mersin ilinde aile sağlığı merkezlerinde görev yapan hekimlerin kan basıncı ölçüm cihazı standartlarıyla ilgili farkındalığını araştıran Çavuşoğlu'nun 2016 yılındaki dahiliye uzmanlık tezi çalışmasına 300 hekim katılmış, çalışma sonucu hekimlerin kan basıncı ölçüm cihazı standartlarıyla ilgili bilgi düzeyinin yetersiz olduğu ve kan basıncı ölçüm uygulamalarının kılavuzlara uymadığı sonucuna ulaşılmıştır.¹² Her ne kadar bu çalışmada aile hekimliğinin yetkinlik alanında olan konulardan birine değinilmiş olsa da, dahiliye ve kardiyoloji gibi tansiyon ölçümünün sık yapıldığı diğer branşlarla kıyaslama yapılmamış olması sebebiyle, araştırılan konuda aile hekimleri aleyhine yanlılık yapılmış olabileceği ihtimali bulunmaktadır.

Bir başka tez çalışması da nöroloji branşında karşımıza çıkmaktadır. Van ilinde birinci basamakta çalışan aile hekimlerinin baş ağrısı konusunda bilgi, beceri ve tutumlarının araştırıldığı çalışma 2017 yılında Karakaya tarafından yapılmıştır.¹³ Çalışma sonucunda hekimlerin baş ağrısı tanı ve tedavisinde bilgi düzeyi yetersiz bulunmuş ve eğitim ihtiyacı olduğu belirtilmiştir. Baş ağrısı, müfredata göre aile hekimlerinin karmaşık olmayan, sık görülen tipik olgularda girişimde bulunması gereken bir konudur. Ayrıca söz konusu çalışmada baş ağrısı konusunda bir aile hekiminin yeterlilik düzeyinin ne olması gerektiği gibi temel bir konunun cevapsız kaldığı, buna rağmen aile hekimlerinin yetersiz bulunduğu görülmektedir.

Ankara'da görev yapan aile hekimleri üzerinde yapılan bir başka halk sağlığı uzmanlık tezi çalışması da 2017 yılında Büyükdemirci tarafından yapılmıştır.¹⁴ Çalışmada hekimlerin erişkin bağışıklama konusunda yetersiz bilgi düzeyine sahip olduğu, hizmet içi eğitim ve bilimsel toplantılarla bilgi düzeyinin artırılabilmesi önerisinde bulunulmuştur. Bağışıklama konusunda aile hekimleri karmaşık olsun ya da olmasın her türlü olguda girişim uygulayabilme yetkinlik düzeyine sahip olmalıdır. Fakat, bu çalışmada da bağışıklama ile ilgili olan diğer tıp branşları ile kıyaslama yapılmadığından, ulaşılan sonucun aile hekimliği branşı açısından haksız bir ön yargıya sebep olabileceği düşünülmektedir.

Kimyasal, biyolojik, radyoaktif, nükleer tehditler konusunda aile hekimleri ile 112 acil ve ilk yardım merkezi çalışanlarının bilgi düzeyini ölçen bir diğer tez çalışmasının acil tıp branşında yapıldığı görülmüştür.¹⁵ Çalışma sonucunda katılımcıların bilgi düzeyi yetersiz bulunmuş ve bu konuda yeterince eğitim verilmediği, eğitim faaliyetlerinin okul müfredatlarında daha fazla yer alması, tatbikatların artırılması gerekliliği belirtilmiştir. Bu

çalışmada da, aile hekimlerinin çekirdek eğitim müfredatında yer almayan bir konuyla ilgili bilgi düzeyini ve eğitim ihtiyacını belirlemeye odaklanıldığı görülmektedir.

Bir başka çalışmada ise kalıtsal metabolik hastalıklar konusunda aile hekimliği ve pediatri branşlarındaki uzman ve asistanlarının farkındalık düzeyleri ölçülmüştür.¹⁶ Söz konusu pediatri uzmanlık tez çalışması sonucunda hekimlerin bilgi düzeylerinin düşük olduğu raporlanmıştır. Konu ile ilgili pek çok örnekte olduğu gibi, aile hekimliği harici bir branş tarafından yapılan bu araştırma da aile hekimliğinin kapsamı içinde sayılamayacak bir konu hakkında aile hekimlerinin yetersiz bilgi düzeyine sahip olduğu şeklinde yargıda bulunması bakımından manidardır.

Milli Kütüphane arşivinden ulaştığımız, 2000 yılında 51 katılımcıyla yapılan Özbek'in aile hekimlerinin hasta hakları tutumunu araştırdığı aile hekimliği uzmanlık tezi çalışması, aynı disiplindeki bir araştırmacı tarafından aile hekimlerinin bir konudaki bilgi düzeyini araştıran ilk tez çalışması olarak dikkat çekmektedir.¹⁷ Bu çalışmada aile hekimlerinin genel olarak hasta hakları konusunda yeterli bilgi sahibi oldukları ve konuya hassasiyet gösterdikleri sonucuna ulaşıldığı görülmektedir. Çalışma genel perspektiften incelendiğinde, aile hekimlerinin imajına olumlu katkı sağlayacak bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir.

Ulusal Tez Merkezi veri tabanında konumuz ile ilgili aile hekimliği uzmanlık tezi olarak hazırlanmış ulaşabildiğimiz ilk tez ise 2011 yılında birinci basamakta çalışan aile hekimlerinin huzursuz bacak sendromuyla ilgili eğitim gereksinimlerini araştıran çalışmadır.¹⁸ Kahraman'ın bu çalışmasında bazı gruplarda bilgi puanı anlamlı olarak yüksek bulunsa da genel olarak düşük olduğu ve eğitim ihtiyacının gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada, huzursuz bacak sendromu gibi spesifik bir konuda aile hekimlerinin ne düzeyde bilgi sahibi olmaları gerektiği konusuna değinilmemiş olduğu halde, konuya ilişkin bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmaların sonuçları topluca incelendiğinde, ele alınan konuların çoğunda aile hekimlerinin bilgi düzeylerinin yeterli olmadığı ve konuyla ilgili eğitim ihtiyacı olduğu sonucuna varıldığı, incelediğimiz tezlerin yalnızca %18'inin aile hekimleri ile ilgili olumlu bir çıkarıma zemin teşkil ettiği görülmektedir. Yeni bir disiplin olan ve sorumluluk alanı çok geniş olan aile hekimliğinin ülkemizde hedeflenen konuma ulaşabilmesi için hayat boyu eğitim faaliyetlerinin devam etmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, bu tür çalışmalar için eleştiri konusu olabilecek ortak bir noktanın, aile hekimlerinin bilgi düzeyleri ölçülürken o konuda ne kadar bilgi sahibi olmaları gerektiği sorusunun tatmin edici bir şekilde cevaplanmaması olmasıdır. Hâlbuki, bir konuda yeterlilik ölçülecekse, beklenen bilgi düzeyinin bilimsel bir şekilde ortaya konması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Ayrıca, çalışmaların çoğunda diğer branş hekimlerinin bilgi düzeyi ile kıyaslama yapılmamış olması da önemli bir eleştiri konusudur. Araştırdığımız tez çalışmalarının çoğunda, açıkça belirtilmemekle birlikte, birinci basamak yönelimli hekimler olan aile hekimlerinin, neredeyse tıpla ilgili her konuda derinlemesine bilgi sahibi olmaları gerektiği gibi rasyonel olmayan bir ön kabul sergilendiği görülmektedir. Ayrıca aile hekimlerinin mesleki yeterliliklerinin ölçülmesi esas olarak aile hekimliği akademisyenlerinin ve eğitimcilerinin sorumluluğunda olduğu halde, pek çok hekimin kendilerini bu konuda yetkin görmeleri de bir diğer problemlili husustur. Bu sebeple, özellikle diğer branş hekimlerinin aile hekimlerinin yeterliliğini araştırması uygun olmayacaktır. Bu tarz araştırmaların bilime ve aile hekimlerinin günlük pratiklerine katkısı kapsamlı şekilde düşünülmelidir. Ayrıca her ne kadar tartışmalı olsa da araştırılan konunun aile hekimliği eğitim müfredatına uygunluğu da değerlendirilmelidir. Çalışmamızda 2020 yılı ve sonrasında yapılan tezlerin daha fazla müfredat dışı olma durumu istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuş olsa da 2019 ve öncesinde müfredatla ilişkisiz yalnızca 2 tez olması sonuçların gerçek anlamlılığı hakkında yorum yapmayı zorlaştırmaktadır. Buna rağmen, 2020 yılı ve sonrasında araştırmamız kapsamına giren tezlerde sayıca belirgin bir artış olmasının, araştırmacıların konu tekrarına düşmemek adına giderek müfredat dışı konulara yönelmelerine sebep olmuş olabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, aile hekimlerinin bilgi düzeyini araştıran çalışmaların, hem hekimlerde özgüven kaybına ve yetersizlik hissine neden olabileceği, ayrıca gereksiz şekilde sık sık yeterliliklerinin araştırılması sebebiyle gerek hekimler gerekse aile hekimliği disiplini açısından itibar zedelenmesine yol açabileceği değerlendirilmektedir. Bu tür tezler disiplinimize fayda yerine zarar verebilme potansiyeline sahip olduğundan, gerekli olmadıkça yapılmaması önerilmektedir. Bunun yerine, çok çeşitli klinik durumlarla ilgilenen aile hekimliği branşında klinik araştırmaların sayısının ve yapılan tezlerin niteliğinin artırılması gerektiği düşünülmektedir.

Çıkar çakışması beyanı

Yazarlar bu yazının hazırlanması ve yayınlanması aşamasında herhangi bir çıkar çakışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Finansman

Yazarlar bu yazının araştırma ve yazarlık sürecinde herhangi bir finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Kaynaklar

1. TUKMOS Tıpta Uzmanlık Kurulu Müfredat Oluşturma ve Standart Belirleme Sistemi Aile Hekimliği Uzmanlık Eğitimi Çekirdek Müfredatı 2019; <https://tuk.saglik.gov.tr/Eklenti/34104/0/ailehekimligimufredatv24pdf.pdf> (Erişim tarihi 18.08.2023).
2. The European Definition of GP / FM. 2023; https://www.woncaeurope.org/file/4b4559cd-ed99-467a-b67a-90fee7b2fc0f/Item%2013_European%20Definition%20GP%20FM%204th%20Ed%202023_Final%20formatted.docx (Erişim tarihi 18.08.2023).
3. Tıpta ve Dış Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği. 2022; <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/09/20220903-2.htm> (Erişim tarihi 18.08.2023).
4. Ulusal Tez Merkezi: Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK). 2023; <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Erişim tarihi 18.08.2023).
5. Aslan N. İstanbul'daki aile hekimlerinin adli nitelikteki olgulara yaklaşımlarının değerlendirilmesi [Uzmanlık Tezi]. 2016; <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/645066> (Erişim tarihi 18.08.2023).
6. Güner P. Ankara ili aile sağlığı merkezlerinde görev yapan aile hekimlerinin evde sağlık hizmetleri konusundaki görüş, uygulama ve deneyimlerinin değerlendirilmesi [Uzmanlık Tezi]. 2017; https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=as2oTjW5jfr9IKSvmCdJYiWsa9DmBJnsMJs26EyyOKcrxz9R810pshad8HOTyJe_ (Erişim tarihi 18.08.2023).
7. Elkıran Ö. Türkiye'de Aile Hekimliği Anabilim Dalları ve Kliniklerinde Yapılmış Olan Anne Sütü ile İlgili Tezlerin İçerik Analizi [Uzmanlık Tezi]. 2022; <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=kIrldtdJ31bRgjb6fHvMUfaZ7IDaa-4dHF6ioSkGn8YnNjAyoTDCfbZ8PedMbE-P> (Erişim tarihi 18.08.2023).
8. Kılıç GE. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi Veri Tabanında Bulunan ve Aile Hekimliği Uzmanlık Öğrencileri Tarafından Yapılan Hipertansiyon ile İlgili Tezlerin İçerik Analizi [Uzmanlık Tezi]. 2022; https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=qVqOZFj2DwNmvdfl0GFYiDthfo35H_f0ZQNyVSo_4oGfIUolq1DVJB7EXSLzt5qx (Erişim tarihi 18.08.2023).
9. Erdem Ö, Yosunkaya A, Erdem A. Türkiye'de Otuzuncu Yılında Aile Hekimliği Anabilim Dalları Ve Akademik Kadroların Nicel İncelenmesi. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*. 2023;17(3):436-43. (doi:10.21763/tjfmpe.1293133).
10. Aker S. Samsun İlinde Aile Hekimlerinin Şizofreni Hastalarına Karşı Tutumları ve Hekimlik Uygulamaları [Uzmanlık Tezi]. 2008; https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=bHQ3gnVJB9GR_J8GhoW6yg&no=oK6hxzyTespewz5GWleyOA (Erişim tarihi 18.08.2023).
11. Bahar MR. Birinci Basamak Aile Hekimleri Arasında Ürolojik Sorunlara Yaklaşımların ve Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi [Uzmanlık Tezi]. 2015; https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=42Obp5fTc1-aB3JA6eqQaA&no=2IpyPx6DZlfr-iwm_mprnw (Erişim tarihi 18.08.2023).
12. Çavuşoğlu Ç. Mersin İli'nde Görev Yapan Birinci Basamak Hekimlerin ve Uzman Aile Hekimlerinin Kan Basıncı Ölçüm Cihaz Standartları Konusundaki Farkındalıklarının Değerlendirilmesi [Uzmanlık Tezi]. 2016; https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=c_O2MAZftUS096DxdaSDLQ&no=ssqvuo7XCX32kpwL MJyGQ (Erişim tarihi 18.08.2023).
13. Karakaya E. Van ili genelinde birinci basamakta görev yapan aile hekimlerinin baş ağrısı konusunda bilgi, beceri ve tutumlarının değerlendirilmesi [Uzmanlık Tezi]. 2017; <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/706790> (Erişim tarihi 18.08.2023).
14. Büyükdemirci E. Ankara il merkezinde bulunan bazı aile hekimlerinin erişkin aşılama konusunda bilgi, tutum ve davranışlarının belirlenmesi [Uzmanlık Tezi]. 2017; <https://avesis.gazi.edu.tr/yonetilen-tez/7ca8f5f1-e018-42a0-ad7a-127a36e64553/ankara-il-merkezinde-bulunan-bazi-aile-hekimlerinin-eriskin-asilama-konusunda-bilgi-tutum-ve-davranislarinin-belirlenmesi> (Erişim tarihi 18.08.2023).
15. Öner U. Birinci basamak sağlık hizmeti veren aile hekimleri ile 112 acil ve ilkyardım sağlık çalışanlarının KBRN hakkında bilgi düzeyi [Uzmanlık Tezi]. 2020; <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=ql0gVPhFNEdadRzwhf84gg&no=bowrnYJ1uDwxtKkt46OyAA> (Erişim tarihi 18.08.2023).
16. Özbek Sıddıqui D. Aile Hekimliği ve Çocuk Sağlığı ve hastalıkları asistan ve uzman doktorları arasında kalıtsal metabolik hastalık farkındalık düzeyinin ölçülmesi [Uzmanlık Tezi]. 2021; <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=CG8WvdvxxJP04Unr7Yecf8subgQb9PIJo3QeH5ZV9awUWvoSiHtIJGQfvV89hra7b> (Erişim tarihi 18.08.2023).
17. Özbek MV. Aile Hekimliği, Tıbbi Etik ve Aile Hekimlerinin Hasta Hakları Tutumu [Uzmanlık Tezi]. 2000; <https://kasif.mkutup.gov.tr/SonucDetay.aspx?MakId=1461044> (Erişim tarihi 18.08.2023).
18. Kahraman H. Birinci basamakta aile sağlığı merkezlerinde çalışan aile hekimlerinin, huzursuz bacak sendromu konusundaki eğitim gereksinimlerinin araştırılması [Uzmanlık Tezi]. 2011; <http://hdl.handle.net/20.500.12397/13410> (Erişim tarihi 18.08.2023).